

CHAPTER 1

Three invalids. — Sufferings of George and Harris. — A victim to one hundred and seven fatal maladies. — Useful prescriptions. — Cure for liver complaint in children. — We agree that we are overworked, and need rest. — A week on the rolling deep? — George suggests the River. — Montmorency lodges an objection. — Original motion carried by majority of three to one.

There were four of us — George, and William Samuel Harris, and myself, and Montmorency. We were sitting in my room, smoking, and talking about how bad we were — bad from a medical point of view I mean, of course.

We were all feeling seedy, and we were getting quite nervous about it. Harris said he felt such extraordinary fits of giddiness come over him at times, that he hardly knew what he was doing; and then George said that *he* had fits of giddiness too, and hardly knew what *he* was doing. With me, it was my liver that was out of order. I knew it was my liver that was out of order, because I had just been reading a patent liver-pill circular, in which were detailed the various symptoms by which a man could tell when his liver was out of order. I had them all.

It is a most extraordinary thing, but I never read a patent medicine advertisement without being impelled to the conclusion that I am suffering from the particular disease therein dealt with, in its most virulent form. The diagnosis seems in every case to correspond exactly with all the sensations that I have ever felt.

I remember going to the British Museum one day to read up the treatment for some slight ailment of which I had a touch — hay fever, I fancy it was. I got down the book, and read all I came to read; and then, in an unthinking moment, I idly turned the leaves, and began to indolently study diseases, generally. I forget which was the first distemper I plunged into — some fearful, devastating scourge, I know — and, before I had glanced half down the list of “premonitory symptoms,” it was borne in upon me that I had fairly got it.

РОЗДІЛ 1

Три каліки. Страждання Джорджа й Гарріса. Жертва ста семи невиліковних хвороб. Корисні приписи. Ліки від дитячих скарг на печінку. Погоджуємося, що перевтома замучила й треба відпочити. Тиждень на морських хвилях? Джордж пропонує річку. Монморансі висуває заперечення. Початкову пропозицію прийнято більшістю з трьох голосів проти одного.

Нас було четверо — Джордж, Вільям Семюел Гарріс, я та Монморансі. Ми сиділи в моїй кімнаті, курили й розмовляли про те, які ми нікудишні, тобто нікудишні з медичного погляду, звісно.

Почувалися ми кепсько, і це нас дуже нервувало. Гарріс скаржився, що на нього частенько наводить запаморочення, і тоді він не пам'ятає, що робить; тоді Джордж сказав, що на нього теж наводить запаморочення, і він теж не пам'ятає, що робить. А от у мене було щось не те з печінкою. Я знав, що в мене щось не те з печінкою, бо недавно прочитав інструкцію до патентованих таблеток од печінки, в котрій уточнювались численні симптоми, за якими можна визначити, що з печінкою щось не те. У мене ті симптоми були всі.

Дивна штука, але ще так не бувало, щоб я прочитав рекламу якихось лікарських засобів і не дійшов висновку, що страждаю саме на цю хворобу, причому в найтяжчій формі. І симптоми завжди точно відповідали моїм відчуттям.

Пам'ятаю, якось я ходив у бібліотеку Британського музею почитати, як лікується невеличка недуга, що була до мене причепилася, — сінна лихоманка. Я взяв книжку й прочитав усе, заради чого прийшов; а тоді бездумно перегорнув кілька сторінок і почав знехотя вивчати хвороби взагалі. Я забув, у яку першу хворобу поринув, — пам'ятаю тільки, що це була якась страшна, нищівна недуга, — але не встиг ще дійти й до половини переліку “ранніх симптомів”, як зрозумів, що маю цю хворобу.

I sat for awhile, frozen with horror; and then, in the listlessness of despair, I again turned over the pages. I came to typhoid fever — read the symptoms — discovered that I had typhoid fever, must have had it for months without knowing it — wondered what else I had got; turned up St. Vitus's Dance — found, as I expected, that I had that too — began to get interested in my case, and determined to sift it to the bottom, and so started alphabetically — read up ague, and learnt that I was sickening for it, and that the acute stage would commence in about another fortnight. Bright's disease, I was relieved to find, I had only in a modified form, and, so far as that was concerned, I might live for years. Cholera I had, with severe complications; and diphtheria I seemed to have been born with. I plodded conscientiously through the twenty-six letters, and the only malady I could conclude I had not got was housemaid's knee.

I felt rather hurt about this at first; it seemed somehow to be a sort of slight. Why hadn't I got housemaid's knee? Why this invidious reservation? After a while, however, less grasping feelings prevailed. I reflected that I had every other known malady in the pharmacology, and I grew less selfish, and determined to do without housemaid's knee. Gout, in its most malignant stage, it would appear, had seized me without my being aware of it; and zymosis I had evidently been suffering with from boyhood. There were no more diseases after zymosis, so I concluded there was nothing else the matter with me.

I sat and pondered. I thought what an interesting case I must be from a medical point of view, what an acquisition I should be to a class! Students would have no need to "walk the hospitals," if they had me. I was a hospital in myself. All they need do would be to walk round me, and, after that, take their diploma.

Then I wondered how long I had to live. I tried to examine myself. I felt my pulse. I could not at first feel any pulse at all. Then, all of a sudden, it seemed to start off. I pulled out my watch and timed it. I made it a hundred and forty-seven to the minute. I tried to feel my heart. I could not feel my heart. It had stopped beating. I have since been induced to come to the opinion that it must have been there all the time, and must have been beating, but I cannot account for it. I patted myself all over my front, from what I call my waist up to my head, and I went a bit round each side, and a little way up the back. But I could not feel or hear anything. I tried to look at my tongue. I stuck it out as far as ever it would go, and I shut one eye, and tried to examine it with the other. I could only see the tip, and the only

Хвилинку я сидів, приголомшений жахом, а потім од безнадії й розпачу знову почав гортати сторінки. Дійшов до черевного тифу, прочитав симптоми, і виявив, що у мене черевний тиф, мабуть, уже кілька місяців, а я й не знав. Тоді подумав, які ж ще в мене хвороби? Догортав до танцю Святого Віта, виявив, як і очікував, що хворий і на нього. Такий медичний феномен мене дуже зацікавив, і я вирішив усе ретельно з'ясувати — тому почав читати всі хвороби за абеткою. Прочитав про анурію й довідався, що при гострій формі від неї можна вмерти за дві доби. Хвороба Брайта, як я з полегшенням з'ясував, була у мене тільки в легкій формі і, якби йшлося про неї одну, я міг би прожити ще кілька років. Віспа у мене була з ускладненнями; а з дифтерією, судячи з усього, я народився. Я сумлінно опрацював усю абетку, і єдиною хворобою, якої у себе не знайшов, була мастопатія.

Спершу я навіть образився — в цьому була певна зневага. Чого це в мене нема мастопатії? Що за обурливе нехтування мною? За мить, одначе, моя жадібність трохи ослабла. Я взяв до уваги, що й так маю всі відомі фармакології недуги, тож не треба бути егоїстом і якось обійтися й без мастопатії. Подагра на найлютішій стадії скрутила мене без мого відома, а ящур явно мучить мене ще змалку. Після ящур хвороб уже не було, тож я вирішив, що мені більше ніщо не загрожує.

Я сів і замислився. З медичного погляду я, мабуть, цікавий об'єкт і став би неабияким надбанням для професорів! Студентам не треба було б ходити на практику в лікарні, оскільки я сам був цілою лікарнею. Вони б тільки ходили круг мене й після цього писали дипломи.

Потім я подумав, скільки мені ще судилося жити. Спробував себе обстежити. Помацав пульс. Спочатку він узагалі не виявлявся, а тоді раптом почав битись. Я вийняв годинника і став рахувати. Вийшло сто сорок сім ударів на хвилину. Я спробував прослухати серце. Серце не відчувалося. Воно перестало битися. Після того я змушений був дійти висновку, що серце на місці весь час, і б'ється весь час, просто я не можу його знайти. Я обмацав себе спереду — від того, що я називаю талією, і аж до голови, — обмацав з обох боків, і, скільки міг дістати, зі спини. Але не намацав і не почув нічогосінько. Спробував оглянути язика. Вистромив його, скільки зміг, заплющив одне око, а другим почав роз-

thing that I could gain from that was to feel more certain than before that I had scarlet fever.

I had walked into that reading-room a happy, healthy man. I crawled out a decrepit wreck.

I went to my medical man. He is an old chum of mine, and feels my pulse, and looks at my tongue, and talks about the weather, all for nothing, when I fancy I'm ill; so I thought I would do him a good turn by going to him now. "What a doctor wants," I said, "is practice. He shall have me. He will get more practice out of me than out of seventeen hundred of your ordinary, commonplace patients, with only one or two diseases each." So I went straight up and saw him, and he said:

"Well, what's the matter with you?"

I said:

"I will not take up your time, dear boy, with telling you what is the matter with me. Life is brief, and you might pass away before I had finished. But I will tell you what is *not* the matter with me. I have not got housemaid's knee. Why I have not got housemaid's knee, I cannot tell you; but the fact remains that I have not got it. Everything else, however, I *have* got."

And I told him how I came to discover it all.

Then he opened me and looked down me, and clutched hold of my wrist, and then he hit me over the chest when I wasn't expecting it — a cowardly thing to do, I call it — and immediately afterwards butted me with the side of his head. After that, he sat down and wrote out a prescription, and folded it up and gave it me, and I put it in my pocket and went out.

I did not open it. I took it to the nearest chemist's, and handed it in. The man read it, and then handed it back.

He said he didn't keep it.

I said:

"You are a chemist?"

He said:

"I am a chemist. If I was a co-operative stores and family hotel combined, I might be able to oblige you. Being only a chemist hampers me."

I read the prescription. It ran:

1 lb. beefsteak, with

1 pt. bitter beer

every 6 hours.

1 ten-mile walk every morning.

глядати. Та побачив тільки кінчик язика і ще дужче впевнився, що у мене скарлатина.

Я зайшов у читальню щасливою і здоровою людиною, а виповз з неї немічним, кволим калікою.

Я подався до лікаря. Це був мій давній приятель і, коли я вважаю, що занедужав, він міряє мені пульс, дивиться на язик і говорить про погоду — звісно, задарма. Тому я подумав, що тепер моя черга йому прислужитися. "Головне для лікаря — практика, — сказав я собі. — Хай мене оглядає. З мене практики матиме більше, ніж із семисот звичайних, пересічних пацієнтів, у яких є лише по одній чи по дві хвороби". Отож я пішов прямо до нього. Він спитав:

— Ну, що в тебе?

Я відповів:

— Не забиратиму в тебе часу, друже, розказуючи, що в мене. Життя коротке, й ти можеш померти раніше, ніж я договорю. Але я скажу, чого в мене НЕМА. Нема мастопатії. Чому в мене нема мастопатії, я пояснити не можу, але факт лишається фактом. Усе ж інше В МЕНЕ Є.

І я розказав йому, як я це виявив.

Він звелів мені роздягтися й оглянув мене, і подержав за зап'ясток, і вдарив у груди, коли я не очікував — боягузлива вихватка, скажу прямо — одразу ж буцнув мене головою. Після цього сів, написав рецепта, склав його й дав мені. Я поклав папірець у кишеню і вийшов.

Я не розгорнув рецепта. Зайшов до найближчої аптеки і вручив аптекареві. Аптекар прочитав його і віддав мені. Сказав, що він такого не тримає.

Я спитав:

— Ви ж аптекар?

Він сказав:

— Так, аптекар. От якби я мав продуктовий магазин, поєднаний з сімейним готелем, то зміг би надати вам таку послугу. Те, що я тільки аптекар, мені в цім перешкоджає.

Я прочитав рецепт. У ньому було таке:

Біфштекс, 1 фунт.

Світле пиво, 1 пінта.

Приймати раз на 6 годин.

Десятимильна прогулянка — по 1 шоранку.

I bed at 11 sharp every night.

And don't stuff up your head with things you don't understand.

I followed the directions, with the happy result — speaking for myself — that my life was preserved, and is still going on.

In the present instance, going back to the liver-pill circular, I had the symptoms, beyond all mistake, the chief among them being “a general disinclination to work of any kind.”

What I suffer in that way no tongue can tell. From my earliest infancy I have been a martyr to it. As a boy, the disease hardly ever left me for a day. They did not know, then, that it was my liver. Medical science was in a far less advanced state than now, and they used to put it down to laziness.

“Why, you skulking little devil, you,” they would say, “get up and do something for your living, can't you?” — not knowing, of course, that I was ill.

And they didn't give me pills; they gave me clumps on the side of the head. And, strange as it may appear, those clumps on the head often cured me — for the time being. I have known one clump on the head have more effect upon my liver, and make me feel more anxious to go straight away then and there, and do what was wanted to be done, without further loss of time, than a whole box of pills does now.

You know, it often is so — those simple, old-fashioned remedies are sometimes more efficacious than all the dispensary stuff.

We sat there for half-an-hour, describing to each other our maladies. I explained to George and William Harris how I felt when I got up in the morning, and William Harris told us how he felt when he went to bed; and George stood on the hearth-rug, and gave us a clever and powerful piece of acting, illustrative of how he felt in the night.

George *fancies* he is ill; but there's never anything really the matter with him, you know.

At this point, Mrs. Poppets knocked at the door to know if we were ready for supper. We smiled sadly at one another, and said we supposed we had better try to swallow a bit. Harris said a little something in one's stomach often kept the disease in check; and Mrs. Poppets brought the tray in, and we drew up to the table, and toyed with a little steak and onions, and some rhubarb tart.

Ліжко — 1, рівно об 11-й годині щовечора.

І не забивай голову тим, чого не розумієш.

Я виконав ці вказівки, і результат був чудовий, принаймні для мене, — життя моє було врятоване, я й досі живий-здоровий.

Та повернімося до теперішнього випадку — до реклами таблеток від печінки. Поза всякими сумнівами, я мав симптоми цієї хвороби, а найголовніший серед них — “загальна відраза до будь-якої роботи”.

Мої страждання через цей симптом неможливо описати ніякими словами. З самого малечку він зробив мене мучеником. У підлітковому віці хвороба не полишала мене й на день. Ніхто не знав, що то було через печінку. Медична наука була далеко не так розвинена, як тепер, і мої муки зазвичай пояснювали лінощами.

— Ану, ледаче чортеня, — казали мені, — вставай і йди заробляй на хліб!

Ніхто ж, звісно, не знав, що я був хворий. Тому мені не давали таблеток, давали лише запотиличники. І, як це не дивно, ті запотиличники часто мене зцілювали, на якийсь час. Один запотиличник тоді краще впливав на мою печінку й викликав у мене палке бажання бігти туди й сюди і робити те, чого від мене вимагали, не гаючи ні хвилини, аніж ціла коробка таблеток тепер.

Часто трапляється, що прості, старомодні ліки бувають дієвіші за всю аптечну хімію.

Ми просиділи добрих півгодини, описуючи один одному наші хвороби. Я розповів Джорджеві та Вільяму Гаррісу, як почувався, коли встаю вранці, Вільям Гарріс розказав нам, як почувався, коли лягає спати; а Джордж став на килимок перед каміном і з неабиякою акторською майстерністю, дуже вправно й виразно зобразив нам, як він почувався вночі.

Джорджеві *лише здається*, ніби він хворий; а насправді ніякої хвороби в нього нема.

Тут у двері постукала місіс Попетс і запитала, чи подавати вже вечерю. Ми сумно посміхнулись один одному і сказали, що спробуємо дзьобнути якусь крихту. Гарріс сказав, що дрібка їжі в шлунку може втримати хворобу під контролем. Місіс Попетс занесла тацю, і ми попленталися до стола, трохи побавилися біфштексиком із цибулькою, а на додачу — ревеневим пирогом.

I must have been very weak at the time; because I know, after the first half-hour or so, I seemed to take no interest whatever in my food — an unusual thing for me — and I didn't want any cheese.

This duty done, we refilled our glasses, lit our pipes, and resumed the discussion upon our state of health. What it was that was actually the matter with us, we none of us could be sure of; but the unanimous opinion was that it — whatever it was — had been brought on by overwork.

“What we want is rest,” said Harris.

“Rest and a complete change,” said George. “The overstrain upon our brains has produced a general depression throughout the system. Change of scene, and absence of the necessity for thought, will restore the mental equilibrium.”

George has a cousin, who is usually described in the charge-sheet as a medical student, so that he naturally has a somewhat family-physicianary way of putting things.

I agreed with George, and suggested that we should seek out some retired and old-world spot, far from the madding crowd, and dream away a sunny week among its drowsy lanes — some half-forgotten nook, hidden away by the fairies, out of reach of the noisy world — some quaint-perched eyrie on the cliffs of Time, from whence the surging waves of the nineteenth century would sound far-off and faint.

Harris said he thought it would be humpy. He said he knew the sort of place I meant; where everybody went to bed at eight o'clock, and you couldn't get a *Referee*¹ for love or money, and had to walk ten miles to get your baccy.

“No,” said Harris, “if you want rest and change, you can't beat a sea trip.”

I objected to the sea trip strongly. A sea trip does you good when you are going to have a couple of months of it, but, for a week, it is wicked.

You start on Monday with the idea implanted in your bosom that you are going to enjoy yourself. You wave an airy adieu to the boys on shore, light your biggest pipe, and swagger about the deck as if you were Captain Cook, Sir Francis Drake, and Christopher Columbus all rolled into one. On Tuesday, you wish you hadn't come. On Wednesday, Thursday, and Friday, you wish you were dead. On Sa-

¹ *Referee* — newspaper.

Я тоді був, мабуть, дуже знесилений, бо пам'ятаю, що десь через півгодини втратив інтерес до їжі — для мене це зовсім незвично — і навіть не захотів сиру.

Виконавши свій обов'язок, ми знову наповнили келихи, закурили люльки й повернулися до розмови про здоров'я. На що саме ми недужі, ніхто з нас напевне сказати не міг, проте, на однакшайну думку, хоч би якою була хвороба, причина її — перевтома.

— Нам потрібен відпочинок, — сказав Гарріс.

— Відпочинок і зміна обстановки, — підтримав Джордж. — Розумова перенапруга призвела до загального виснаження організму. Нове оточення і відсутність потреби думати повернуть психічну рівновагу.

У Джорджа є двоюрідний брат, який, коли потрапляє в поліцію, завжди записується, як студент медицини, тож природно, що в Джорджевих висловлюваннях так помітна ця сімейна схильність до лікарської справи.

Я погодився з Джорджем і запропонував пошукати якесь глухе, старосвітське місце, далеке від божевільної юрби, і помріяти сонячний тиждень серед сонних польових доріг — напівзабутий закуток, який сховали феї від галасливого світу, химерне гніздо на скелях Часу, звідки рев бурхливих хвиль дев'ятнадцятого століття чутиметься далеко й слабо.

Гарріс сказав, що, на його думку, це має бути невелика хижка, запевняючи, що знає, які місця я маю на увазі. Там усі лягають спати о восьмій вечора, спортивної газети не дістанеш ні за які гроші, а по куриво треба десять миль йти пішки.

— Ні, — сказав Гарріс, — якщо хочете відпочити й змінити обстановку, то нема краще, як морська подорож.

Я рішуче запротестував проти морської подорожі. Морська подорож корисна, якщо триває місяців зо два, а якщо тиждень, то це дурість.

Ти відпливаєш у понеділок, глибоко впевнений, що добре відпочинеш. Махаєш прощально рукою хлопцям на березі, запалюєш свою найбільшу люльку й походжаєш по палубі, наче ти сам капітан Кук, сер Френсіс Дрейк і Христофор Колумб в одній особі. У вівторок ти вже думаєш, що краще б не відпливав. У середу, четвер і п'ятницю ти хочеш умерти. У суботу тобі вдається проковтнути трохи бульйону й посидіти на палубі,